

Q. 6. 1. 1. 1. 1.

Ինչ որ Խմբագրութեան և Տնօրէնութեան ին վերաբերէր պէտք է ուղղել առ ՄԻՆԱՍ Մ. ՀԱՅԿ ԳԱԳԻ
ԻՄՃԵԱՆ, Պօլեա Չորեանի—Խանին փողոցը թիւ 1 Խանութեւն:—Ընձար Դամակ Կամ ծրար ին յերեւոյն.
(Օրագրին առին շաբաթաւոր արեւելաբանի օրը ին հրատարակուեալ: Ալ Եղանակայ շրջանին գինը 40 դրամուշ 2 արծաե
փեմերիդէ ԿԱՍԻՄԻԿ Ժմարեւի, առին թիւ 1 Խանութեան «որորագրութեւն — Գնորս երբեմնէ (Օրագրաց Դամբաւ ծախիւ
առնողին վրայ է: Օրանոցման որողը 1 դրամուշ:

ԲԱԶԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻՔԻ ԿԸՆԴՈՒՆՎԷՆ, Կ. ՊՕԼԻՍ (Օրսերոյս գրասենյակը: — Թիֆլիշ Սիմար
 Էյ, Այեթաանքը աղա Երեյեան: — Օրսերոյս Էյշաւապի գրասենյակը: — Թիֆլիշ Գ. Յարութեան
 Ղանճեան: — Կիլիկ, Օրսերոյս, Ղանճեւար Գ. Խաչատրոս Սահակեան: Տերպիշի Գ. Խաչատրոս
 Լեւոնեան: — Տալիշ, Գ. Յ. Ս. Քերթեւեանօֆ: — Պաւլա Գ. Յ. Ղաւարթեան: — Պահեմեի և
 Բուր Կիլիշեանի ասանձը, Թորոս աղա Սիմեան:

Ե.Պ.ԳԵՅԻՒՆ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ

ՕՐԻՆԱԽՈՐ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Լիզի մը որ առաջնց օրէնքի անկարգ՝ անկանոն՝ տարտամ ու անորոշ վիճակ մը կուենեայ, բնական է որ օրէնք ունեցող աղի մ'ալ առաջինէն տարբեր վիճակ մը կուենեայ:

Արդիկ՝ որ օրինաց ենթակայող աշխարհի մը մէջ կայրին, առանց օրէնքի չեն կրնար ըլլար հարկաւ, վասն զի մարդոց վիճակը ընկերական ըլլալով՝ բնական է որ իրարու փոխադարձ պարտքեր և իրաւունքներ և դարձեալ իրենք առ ազգէն և ազգէն ալ իրենց փոխադարձ պարտքեր և իրաւունքներ ունին. ուստի թէ որ այս փոխադարձ պարտքերն ու իրաւունքները սահմանադրուած չըլլան, հարկաւ պարտքերն ու իրաւունքները կը դադրին, աղբային ընդհանուր շահը կը վնասի, յառաջագիւ մտածիւն չըլլար, և ժողովուրդն ալ միշտ կոյր՝ յետադէմ՝ հարստահարեալ, և գերի վիճակ մը կունենայ, որով և իրաւունքը զօրաւորագունին ձեռքն ըլլալով՝ անոր կամքը՝ օրէնք. հաճոյքը՝ իրաւունք և բռնութիւնը արդարութիւն կըլլայ:

Մարդոց այս ընկերական վիճակը թէ բարոյ-
յապէս թէ քաղաքականապէս և թէ ֆիզիքապէս
խորհելով՝ օրէնքէ զատ անոնց այս վիճակը ապա-
հովող ուրիշ բան մը պիտի չը դտնանք, քանզի
առանց օրէնքի ապրիլը վայրենեաց միայն յատուկ
է, որոնք յառաջագիմուծիւն ընելու և բարեկար-
գութեան մէջ ապրելու բնաւ յարմարութիւն
չունին : Եւրդ, ազգ մը որ իր քաղաքական ան-
կումէն մինչև հիմա ոչորմ վիճակ մը ունեցած է,
իւր վիճակը բարւոքող, և իր ներկան ու ապագան
կերպաւորելու յատկութիւնն ունեցող օրէնքն
ալ՝ անձկանօք կրնդ ունի հարկաւ :

Բնա մեր՝ աղբիւն ակնկալած օրինաց գործաց
բուժիւնն սկսաւ, և աղբայիւն օրինաւոր լարչու-
թիւնն ալ կազմուեցաւ :

Ուստի այս առթիւ արժան էր շատունք մէկ
քանի իտպք ընել անոր յիշայ :

‘Երբ կազմուած Լեզգային Ս արչութիւնը շատ
անգէի գիտէ որ Լեզին իր կազմութեանը անհամ-
բեր կապաւեր, գաւառական Լեզգայնոց եղիկիկ
վիճակին դարման միայն ինքն է, ընդհանուր Լեզ-
գայնոց և Երազրաց անկալութիւնն ու յոյսը ալ-
գային օրինաւոր Ս արչութեան վրայ էր, վերջա-
պէս շնորհիւ () դոստաւիառ Սայսեր պատկուեցաւ

ահա մեր յոյսն ու ակնկալութիւնը:

Առտօր ազգային Արշուծեան պարտաւորութիւնն է օրինաւորութիւնը յարգել, աշուոթիւնը առել, Վաւառական և Արդրոնական ազգայնոց վիճակը բարւոքել ազգային ընդհանուր շահն ու իրաւունքը պաշտպանել, ազգային յառաջագիւտութեան խնամք տանիլ և վերջապէս ազգին յոյսըն ու ակնկալութիւնը ի դերն չհանելով ազգին իր վրայ ունեցած համարումը չդաւաճեցնել:

Վանք ժողովրդեան ունեցած պարտաւորութեանը:

Ժողովուրդ, քու ունեցած ակնկալութիւնդ պահպանեցաւ ահա, օրինաւորութիւնը սկսաւ և բարեկարգութիւնը իր առաջին քայլը կառնէ:

Արդ՝ քու պարտաւորութիւնդ է հնալսնդ յօրինաւորութեան, ազգային Արշուծեան ըրած օգտակար ու բարի որոշումները յարգել, և արդեամբ գործակից ըլլալ անոր բարի և օգտակար գիտաւորութեանը, վերջապէս իրաւունքդ է բողոքել ապօրինաւորութեան և քու պարտաւորութիւնդ կատարած առն՝ պահանջել քու իրաւունքներդ, և երբէք չի թողուլ որ մասնաւորին կամքը փոխանակ օրինաց խնդէ:

ԼՐԵՂՈՒՅՈՒՄՈՒՄ

Ինչպէս ամեն քաղաքակրթեալ ազգ՝ նոյնպէս Հայ հասարակութիւնն ալ իրեն համար լրագիրներ ունեցաւ սա վերջին մէկ քանի տարուան մէջ՝ սակայն մեղի կարեւոր երևցած կէտը սա է որ հասարակութիւնը արդեօք ի՞նչ աչքով կը նայի լրագրաց վրայ:

Հասարակութեան այս մասին ունեցած կարծիքը տարբեր և բազմաթիւ է, անանկ որ՝ ոմանք լրագիրները իրօք Ազգային յառաջագիւտութեան արձագանք և անոր իրաւանցը պաշտպան ճանչցած կը յարգեն, ոմանք ալ այս ուղիղ համոզման հակառակ կը գաղափարեն. ոմանք մտաւորական և բարոյական զարգացման նպաստաւոր կը համարին, ոմանք իրեն վթռանք կը կարգան զանոնք և ընդհանրապէս զուարճալի յօգուածներով ժամանակ անցնելն անելի կը սիրեն. կան ոմանք ալ որ լրագրաց միջոցով և փետմ իմաստալից յօգուածներ

կը փնտռեն, վերջապէս այս ամեն կարծեաց՝ գաղափարի և կամեցողութեան հակառակ՝ կայ խնդրեալ մ'ալ որ օձէ խորշելու չարի կը խորշը լրագիրներէ:

Եւ սակայն կարծիք ընդ կարծեաց՝ որովհետեւ կարծելն ազատ է, մենք ալ սա կարծիքն ունինք որ առ հասարակ ամենէն գերընտիր և ամենէն ստոր լրագիրներն ալ իրենց արժանաւորութեամբ ազգին օգտակար են ու եղան ալ, զոր չենք կրնար ուրանալ. քանզի Սահմանադրութեան խօսքը գեւ հասարակաց գաղափարին մէջ չծնած, առաջին անգամ լրագիրները նշմարելով դարերէ ի վեր ազգին մէջ մուտ դառած՝ սեփական անհաւանք հազարաւոր անկարգութիւնները, նկատելով ազգային մատակարարութեան ձախորդ և յոռի վիճակը, և ի հակիրճ բաժն տեսնելով վերջապէս լրագիրները վարժարանաց ձախորդ դիրքը՝ գրեցին, խօսեցան և իմացուցին ազգին իրեն ողբալի վիճակը և զգացուցին որ այս ամեն անկարգութեանց լուծում միայնակ Սահմանադրութիւնն է. և իրօք, որովհետեւ թէպէտ իւրաքանչիւր անհատ պարտաւորութիւններ ունի առ ազգն, և ազգէն ալ իրաւունքներ. սակայն երբ այս հիմնական կէտերը սահմանադրուած ու բացաբերուած չըլլան, յայտնի է որ անթիւ գեղձմունքներ բնականաբար տեղի կ'ունենան ազգին մէջ, ինչպէս որ փորձն զմեզ համոզած է:

Հիմա հոս խնդիր մը կ'ելլէ մեր առջև թէ՛ թէպէտ լրագիրները օգտակար են ազգին, սակայն կան լրագիրներ ալ որ վնասակար և իրենց ընթացքով ալ գլուխը եղած են:

Այս խնդիրը ուշադրութեան արժանի սեպելով կը պատասխանենք թէ ամենէն գէշ և վնասակար կարծուած լրագիրն անգամ ըստ մասին իւր օգուտն ունի. վասն զի մինչև որ մէկը հակառակ և անուղիղ գաղափարներ չտարածէ, ուղիղ և ճշմարիտ սկզբունքներ քարոզող մ'ալ անպարէզ չեւէր:

Արիստոտէլ Սոյիկեանց դէմ իր վարդապետութիւններն ու սկզբունքները հրատարակեց, բայց այս վարդապետութիւններն ու սկզբունքներն ալ իր ուղիղ և որոշ սկզբանց վերածող Արիստոտէլ մ'ալ պէտք էր:

Ինչպէս ասկէ շուրջ երկու դար առաջ Եւրոպա Արիստոտէլի վարդապետութիւնները իրեն ճիստ և Բրիստոսի վարդապետութիւնները կը

իւրեանց լիւար-իւն-ի՝ ՄՏՍՑ Է-րեանց, և յանդիմանել զմիմեանս ի խորհրդոց իւրեանց, . . . Տեսանդ Վշ. Բ. 14—15 :

Պօղոս առաքելային այս խօսքերէն ինչպէս յայտնի կը տեսնուի, կրօնքը բարոյականութեան աղբիւր չէ եղեր, այլ խիղճը :

Կը յուսանք որ մեր այս ըսածներէն ծուռ մեկնութիւններ չեն հաներ, քանզի մեր ըսածին միայ կոչեցինք Պօղոս առաքելոյն վերոյիշեալ խօսքերը . բայց թէ որ մեր այս ըսածին մէջ կրօնքի դպչելու բան մը կայ, պէտք է որ նախ Պօղոս առաքելոյն յիշեալ խօսքերը ջրեն, ու ապա մեր այս ըսածները :

Վանք հիմա սա խօսքին, որ ըսինք թէ կղերը դաստիարակութիւնը կրօնքի թշնամի ցուցուցած է հասարակաց : Բոլոր լուսաւորեալ և պրագէտ մարդիկ չէ թէ կղերները կը դատարարուին, այլ անոնց մէջէն եղող ոմանց ազիտութիւնը ու անբարոյականութիւնը, անկարգ և իրենց կարգին անվայել ընթացքը և մէկ մ'ալ սա ծղրած ու ճենճոտած դաշտաւարութիւն՝ դաստիարակութիւնը կրօնքի թշնամի է . բայց անոնց այս պաշտպանած դաղափարէն ուրիշ բան մը չհետևիր, եթէ ոչ միայն սա՝ որ իրենց շահուն համար հասարակութիւնը կուզեն որ կոյր մնայ, տգէտ ըլլայ, ինչպէս որ իրենք են ըստ մեծի մասին . վասն զի եթէ իրենք տգէտ չըլլան, հարկաւ այս տեսակ ծղրած դաղափար մ'ալ չեն պաշտպաներ :

Կղեր, եթէ դուռն դիտես որ քու պաշտպանած կրօնքդ ճշմարտութիւն է, ուրեմն ինչո՞ւ կուզես որ հասարակութեան միտքը չլուսաւորի . այն բանը՝ որ ճշմարտութիւն է, պէտք չէ որ դուռն վախուսաս . և այդ ճշմարտութիւնը պահելու համար քու մտացդ հետ հասարակաց միտքն ալ լուսաւորէ, ինչպէս որ ըլլին քունախնիքդ երանաշնորհ (Թարգմանիչները, որոնց օրով և զաւ մեր աղգային դրականութեան ոսկեդարը, և փայլեցաւ Հայաստանի փառքը :

Կղեր դուռն քու այդ ընթացքովդ կը կարծես որ կրօնքը կը պաշտպանես, բայց ոչ, այլ սա աղէկ գիտցիր որ դուռն քու այդ ընթացքովդ քեզի հետ կրօնքն ալ դատաւարտուելու տաս, ինչպէս որ կը զուրուցէ Մաքիավէլ, «մեր անկրօն ըլլալուն պատճառը եկեղեցականներն են», ուրեմն ուղղէ քու անբարոյականութիւնդ, փոխէ քու անվայել ընթացքդ, և քու մտացդ հետ լուսաւորէ հասարակաց միտքն ալ և տեսնես թէ անատեն ո՞ւր կրօնքդ կը դատաւարտուի և ո՞ւր դուռն, այլ ընդհանրապէս կրկնէք ալ կը յարգուիք :

Կղեր, աղէկ գիտցիր որ դքե՞ղ շողոքորթողներէն աւելի մենք քեզի համար նախանձախնդիր ենք . մենք կուզենք որ քու պաշտօնիդ սրբութիւնը ճանցուի, դուռն ամենէն յարգուիս . բայց սա ալ գիտցիր որ յարգութիւնը յարգողին բարի յօժարութիւններէն ու յագուողին բարի յատկութիւններէն կախումն ունի :

(Երեմիայի 17 : 24)

ՏՊԵՂՈՐԵԱՐԿԱՆ ԺՈՒՆԵՐ

Քաղաքական ժողովը շատ մը մասնաժողովներ հաստատուել է . այս մասնաժողովներուն մէջ ուշադրութեան արժանին տպագրական օրէնսդիր մասնաժողովն է : Երբ ինդիկ է թէ Քաղաքական ժողովը տպագրութեան վրայ իրաւասութիւն ունի՞ թէ ոչ . ահա ասիկ պատասխանը :

Հայ հասարակութիւնը իբրեւ կրօնական ժողովուրդ իշխող տէրութեան մը հպատակ ըլլալով և տպագրութիւնն արտաքին բան մը ըլլալով (այսինքն Քաղաքականութեան վերաբերեալ) իշխող տէրութեան կառավարութեան իրաւասութեանը ներքէն է, և մեր աղգային քաղաքական ժողովըն ալ միայն առանին գործոց գործադիր իշխանութիւն մը ըլլալով բնականաբար յայտնի է որ ասանկ բանի մը համար օրէնք դնելը իր իրաւասութենէն վեր է . վասն զի եթէ քաղաքական ժողովը տպագրութեան համար օրէնք կրնայ դնել, կը հետեւի ուրեմն որ քաղաքական ժողովը առանին գործոց իշխանութիւն չէ միայն, այլ արտաքին գործոց վրայ ալ իշխանութիւն ունեցող մարմին մը, որ քերական իշխանութիւն մը միայն ասանկ բանի իրաւասութիւն ունի :

Սակայն ենդադրեալ որ Հայ հասարակութիւնը կուզէ տպագրութեան համար օրէնք մը ունենալ . ասիկայ ալ դարձեալ Քաղաքական ժողովին իրաւասութենէն վեր է (յստիկաւ նայելով տպագրական մասնաժողովին մէջէն երկու վստմախոհ անձինք հրաժարական տուեր են . մեզի կերեայ որ այս անձանց հրաժարական տալը, քաղա-

Ո՛հ, գեղեցիկ է, ինչպե՞ս
Ի՞նչ գեղեցիկ անձան, ինչպե՞ս
Սերոյ պարիկներ ծէ, ինչպե՞ս
Լայրերն վարդանման բոս, ինչպե՞ս
Երբէ որո՞ւ լինոյս,

Բշտեր և շոյս և այլն :

Ո՛հ, գեղեցիկ է, ինչպե՞ս
Կոյան շորհագրէր, ինչպե՞ս
Սերոյ հրէշտի ծէ, ինչպե՞ս
Լայրերն փոստաբէր :

Երբէ որո՞ւ լինոյս :

Բշտեր և շոյս և այլն :

Կոյան պարիկներ, ինչպե՞ս
Ո՛հ է՛նչ գեղեցիկ, ինչպե՞ս
Երբէն հրէշտի, ինչպե՞ս
Կամ ո՞րոյ պլասի :

Երբէ որո՞ւ լինոյս :

Կոյան պարիկներ և այլն :

ՍԿՕՐՈՒՆ Ք

ԴԵՐԱՍԱՆԱԿԱՆ ԱՐՎԵՍՏԻ

(Շարունակութիւն ԴԵՐ ԻԷ- 29)

Պերասանուհիք գեղեցիկ երեւոյն համար
պէտք չէ որ իրենց գերին անյարմար շրջագրեստ
պահանջեն և հազնին մաղերնին աղւոր ըլլալու
համար խոստովաձե կամ փանդրաձե ընեն քանի
որ խաղին կամառած գերին հակառակ է, վերջա-
պէս հին ատենուան ոգրերգութիւն մը ձեւացու-
նեն՝ ահադին մալաքօֆ մը հաղնելով, միան-
գամայն հրապուրիչ, քաղցր և միամիտ երեւոյն
համար քաղուածներնուն անսովոր կերպ մը տան,
դլուխնին տեսակ մը թուղուններու պէս շարժեն,
այս ամեն անպատեհութիւնները Պերասանուհի-
ւոյ մը յարգը կպակսեցնեն և ընականեն դուրս
վարուելնուն համար ինքզինքնին ծիծաղաշարժ
կրնն :

8.

Պերասանք և Պերասանուհիք խաղին իրու-

թիւնը չաւերելու համար ջանալու են որ նամակ մը
գրելու ատեն չաճադարեն և երբեմն թուղթը բո-
ւորովն ճերմակ չձգեն, երբ առտու է կարդա-
լու համար դէպ ի առջևի լույսերուն մօտենալու
չեն :

Պերասանուհեաց համար ներելի չէ որ աթո-
ռէ մը ելլելու ատեննին ճմլուած շրջագրեստին
շտկեն. նոյնպէս Պերասանները որ խոնարհու-
թիւն մ'ընելէն ետքը կամ աղջկան մը բարե տա-
լէն ետքը մաղերնին կը շտկեն ու փոշիներ կը թո-
թախեն վերջապէս ասոնք բոլոր խաղի մը իրա-
կան երեւոյթը կաւրեն :

Թատերաբեմին վրայ քալելու համար քանի
մը հարկաւոր դիտելիքներ կան. նախ. ան որ
անցեալը կը մտածէ, գետինը կը նայի. ան որ ա-
պագան կը մտածէ, երկինքը կը նայի, ան որ ներ-
կան կը մտածէ, առջևը. իսկ բան մը չմտածողը
ասդին և անդին կը նայի : Երազ քալուածքը երբեք
վսեմ չի սեպուիր, մանաւանդ եթէ վշտահար
մ'է քալողը : Երբ գերասանը դիւրութեամբ և
առանց դժուարութեան իր գաղափարները կը
յայտնէ, քալուածքը աւելի աղաւթ կը ըլլայ. բայց
երբ հաղարումէկ գաղափարներով անոր միտքը
պաշարուած է՝ քալուածքը աւելի կը ծանրանայ
և երբոր յանկարծ ծանր և կարեւոր տարակոյս
մը մտքին մէջ ծագի, անմիջապէս կանգ կ'առնու :

Ենանկ դիւրի մը մէջ ուր մարդուս միտքը կը
տատանի և հակառակ գաղափարներով կը գրաւուի
ամեն տեղ դժուարութիւն և արդեւ կը գտնայ,
ան ատեն քալուածքը անկանոն կը ըլլայ առանց ու-
րօշեալ տեղ մ'ունենալու : Աւտի քալուածքի
մէջ այս զանազան պարագաները նկատելով Պե-
րասանք մեծ դժուշուութիւն ընելու են որ քալ-
ուածքնին առած գերերնուն համաձայնի :

9

Պերասանը ինչ մաս որ առնու՝ ջանալու է,
որ ձայնը, կերպարանքը, նայուածքը և քալուած-
քը նոյն մասին համաձայնի : Եւ հասարակ բե-
մին վրայ երբ իրմէ բարձր աստիճան մէկուն հետ
խօսի, ձայնը անիէ վեր հանելու չէ. ներկայաց-
ման ատեն այնպէս խօսելու չէ ինչպէս տղայ մը
չափաւոր խօսակցութեամբ :

